

Έγώ Αυτός

Μέ συγκίνηση επιστρέφω στους χώρους αυτούς απ' όπου αποφοίτησα κ' εγώ, στά νομικά, πρίν είκοσι ακριβώς χρόνια.

Σήμερα, μέ τήν εύκαρία αὐτῆς τῆς συνάντησης - συνδιάλεξης θά-θελα νά ἀναφερθῶ στό συγγραφικό μου ἔργο.

Βλέπουμε πῶς πρίν ἀρχίσω ἀκόμα ἔχω χρησιμοποιήσει τρία σύν. συνάντηση, συνδιάλεξη, συγγραφικό ἔργο.

Πού σημαίνει μέ. Συγγραφέας λοιπόν εἶναι ὁ γραφέας πού γράφει «μέ» κάτι ἄλλο. Στήν περίπτωση μας, τό ἄλλο εἶναι ὁ ἄλλος ἄνθρωπος, ὁ ἀναγνώστης.

Ὅπως συγκίνηση, θά πει «κίνηση μέ», ἔτσι καί συγγραφέας θά πει αὐτός καί τό κοινό του. Συγγραφέας πού δέν γράφει μέ τήν πρόθεση νά κινήσει τόν ἄλλο, σέ σκέψη, προβληματισμό, ἀμφισβήτηση, ἀπορία, εἶναι ἀπλῶς γραφέας. Κ' ἔχουμε γραφεῖς τῆς Δημαρχίας, τῶν Κακουργοδικεῖων, τῆς Ἐταιρείας Πετρελαίων.

Ὁ συγγραφέας λοιπόν μοιάζει σέ τοῦτο μέ τόν Νάρκισσο: ὅτι δέν ὑπάρχει ἄν δέν ἀντικατοπτρισθεῖ στά νερά τοῦ κοινοῦ του. Θάλεγα γενικά πῶς αὐτό εἶναι ἴδιο κάθε δημιουργοῦ.

Ἐπάρχουν κι ὅσοι λέν, δημιουργῶ γιά τόν ἑαυτό μου. Δέν ξέρουν ὅτι ὁ ἑαυτός τους εἶναι ἕνας ἄλλος σέ σχέση μέ τό ἔργο τους. Στήν συγγραφή, γενικά τό πρωταρχικό πρόβλημα εἶναι ἡ γωνία ληψῆς τοῦ κειμένου, ὅπως λέν στήν ὁρολογία τους οἱ κινηματογραφιστές.

Δηλαδή θά πεις, «Ξεκίνησα» ἢ «Ξεκίνησε ὁ τάδε γιά νά κτλ.» Τό πρῶτο πρόσωπο καί τό τρίτο πρόσωπο εἶναι τό βασικό θέμα μιᾶς ἀφήγησης. Ἐπάρχει καί τό δεύτερο ἐνικό, «ἐσύ πού πᾶς στά ξένα», μά τότε πέφτουμε στήν κατηγορία τοῦ γράμματος, τῆς ἀποστροφῆς, γενικά ἕνα εἶδος λογοτεχνικό, ὅπως ὑπάρχουν πολλά ἄλλα εἶδη: ἡμερολόγιο, ἀνακάλυψη τάχα χαμένων χειρογράφων. Γι' αὐτό κι ἀποκλείω τό «ἐσύ» ἀπ' τόν διαλογισμό μου γιά νά ἐπιμείνω μονάχα στό πρῶτο καί στό τρίτο ἐνικό.

Σ' ἕνα ἐγχειρίδιο γλωσσολογίας τοῦ Μπενβενίστε, ἀπό τά κλασικά τοῦ εἴδους, διάβασα τελευταῖα μέ ἀνακούφιση ὅτι σέ μιᾶ διάλεκτο νομίζω ἰνδική, τό ἐγώ καί τό αὐτός, ἢ, εἶναι τό ἴδιο. Δέν ὑπάρχει ἰδανικότερη, γιά τό συγγραφέα ἀνακάλυψη ἀπό αὐτό.

Γιατί εἶτε πεις «κατέβηκα» ἢ «αὐτός κατέβηκε», εἶναι τό ἴδιο. Στό αὐτός εἶναι μεταμφιεσμένο τό ἐγώ. Ἐτσι μέ τήν κατάργηση τοῦ διχασμοῦ ἀνάμεσα στό πρῶτο καί στό τρίτο πρόσωπο, πού εἶναι τελικά τό ἴδιο, μένει μόνο τό «ἐσύ», ὁ ἄλλος, γι' αὐτόν πού τελικά γράφουμε.

Καί ξαναδιαχωρίζω τό «ἐσύ», σάν τεχνική τοῦ γραψίματος ἀπό τό «ἐσύ τό ἄλλο πρόσωπο». Μέ τή δεύτερη αὐτή καί μόνο ἔννοια θά-θελα κ' ἐσεῖς νά τό δεῖτε.

Μά δέν υπάρχει, θάλεγε κανείς, ανεξάρτητος άνθρωπος από τόν έαυτό μας; Πού είναι ή ύποκειμενική κ' ή αντικειμενική θεώρηση τού κόσμου;

Σέ ένας μεγαλύτερης άφέλειας, πιστεύαμε ότι όταν έλεγε κανείς, «ό Παύλος κοιμήθηκε μέ τή Μαρία», έννοούσε πράγματι έναν τρίτο, ώς πρός τόν έαυτό του. Σήμερα ξέρουμε ότι ο Παύλος είναι αυτός ο ίδιος ο συγγραφέας, πού μπαίνει στά ρούχα τού Παύλου, όπως τίς απόκριες, μεταμφιεζόμαστε για νά εκφράσουμε καλύτερα τί θά θέλαμε νά είμαστε, στή θέση αυτού πού μάς κάναν οι άλλοι. Ξέρουμε πιά σήμερα ότι δέν είναι τό μάτι πού βλέπει, αλλά τό αντικείμενο, π.χ. ένα τενεκεδένιο κουτί, πού κάνει, έρεθίζοντας τό μάτι, νά τό δει. "Αρα χωρίς τό αντικείμενο δέν θά υπήρχε ύποκείμενο. Μέ τή διαφορά ότι καί τό ύποκείμενο, τό μάτι, είναι ένα αντικείμενο για τό πράγμα, τό τενεκεδένιο κουτί, πού λέγαμε πού γυαλίζει άπ' τόν ήλιο.

Γιά νά τό πούμε πιά άπλά: ο Μάρξ χτύπησε τήν ύποκειμενική θεώρηση τού κόσμου. Στή θέση τής ιδεαλιστικής φιλοσοφίας, έβαλε τήν διαλεκτική μέθοδο σκέψης. Τά πράγματα, μάς κάνουν νά είμαστε αυτό πού πιστεύουμε. Οι θεωρίες φτιάχνονται βάσει μιάς πρακτικής ζωής. Τά λεφτά, πού λέμε άπλά, χαλάνε τόν άνθρωπο.

Η διάσταση όμως ύποκειμένου καί αντικειμένου, δέν είναι στόν πρώτο Μάρξ, τό νεανικό, όσο τελεσιδικη γίνεται κατόπι. Τό ίδιο παρατηρούμε καί στό νεαρό Λούκατς, πού δέχεται μιά ταύτιση τού ματιού καί τού ειδωμένου.

Η εμφάνιση στό προσκήνιο τής ιστορίας τού σοσιαλιστικού ρεαλισμού, άποτέλεσμα τής σταλινικής κοσμοθεωρίας, φτιάχνει ανεξάρτητα αντικείμενα πού όμως κανείς δέν τά πιστεύει γιατί τούς λείπει τό στοιχείο τής ανθρώπινης άδυναμίας: τουτέστι τής ύποκρισίας, τής ψευτιάς, τής άμφιταλάντευσης, τής αγάπης για ένα κουσούρι, τής τελικά ανθρώπινης ύπαρξης όπως είναι κι όχι όπως θά πρέπει νά ναι. (Ιδεοληπτικά).

Ξεπερνώντας τό σταλινισμό στή γραφή, επανερχόμαστε σέ μιά πολυεπίπεδη άποψη τού κόσμου. Ο ύπαρξισμός σημαίνει τό άτομο, πού βλέπει τή ζωή μέσα άπ' τόν τραυματικό του κόσμο, μόνο πού τόν κόσμο αυτό τόν φτιάχνουν οι άλλοι.

Είμαι αυτό πού μέ κάνουν οι άλλοι, παναπει παραδέχομαι τή συνύπαρξη, στό χώρο τής εύαισθησίας, τού ύποκειμένου μέ τό αντικείμενο. Η ρήση τού Σάρτρ άμέσως μετά τόν πόλεμο: «ή κόλαση είναι οι άλλοι» (τελευταία έγινε καί διαφημιστικό για τουριστικές άκρογιαλιές) αυτό θά πει.

Τελικά τό πάντρεμα τών δύο, μάς δίνει τό ψυχοσωματικό. Πού ακόμα καί σήμερά μένει άδιαφιλονίκητα στήν πρώτη γραμμή τής πρωτοποριακής σκέψης. Ψυχή καί σώμα, ύποκείμενο καί αντικείμενο άν θέλετε, ιδέα καί πράξη, έχουν δημιουργήσει μιά κατάσταση, άνάλογη μέ τήν σημερινή νεολαία όπου ούτε άπ' τά μαλλιά ούτε άπ' τά παντελόνια μπορείς νά ξεχωρίσεις τό φύλλο.

Παράλληλα νέοι μαρξιστές έρευνητές για τήν εποχή τους, όπως ο

Ο Βασίλης Βασιλικός γεννήθηκε το '34 στην Καβάλα και σπούδασε Νομικά και σκηνοθεσία τηλεόρασης. Βιβλία του: *Η Δίγηση του Ίάσονα* 1953. *Οι Φωτογραφίες* 1964, Ζ 1966. *Γλαύκος Θρασάκης* και πολλά άλλα.

Άλτουσέρ, επανεκτιμούν τον πρώτο Μάρξ, τονίζοντας την υποκειμενική του θέση του κόσμου. Όπως ο Άλτουσέρ σιγοντάρεται απ' όλόκληρο τό κομματικό κατεστημένο της Γαλλίας, οι έρευνές του γίνονται πλατύτερα δεκτές.

Στήν Ίταλία ο Γκράμσι, είχε από χρόνια μιλήσει για τή θέση του προσώπου μέσα στο σύστημα.

Έτσι στίς μέρες μας παρατηρούμε τήν επαναφορά τής ταύτισης του *έγώ - αυτός*, όπως στήν ινδική διάλεκτο πού σās μίλησα γι' αυτή πριν από λίγο.

Υποκειμενική θεώρηση του κόσμου δέν μπορεί νά υπάρξει αφού ο κόσμος υπάρχει - τ'όδειξε κ' η τηλεόραση μέ τίς έξωκοσμικές λήψεις τής γήινης σφαίρας - ανεξάρτητα από μās. *Τά πράγματα υπάρχουν έξω από μένα*, είπε ο Θέμελης τότε, *έδω*, στή Θεσσαλονίκη, εκφράζοντας μ' αυτό τό στίχο τή μοναξιά του.

Έτσι κ' η γή υπάρχει έξω από μās. Άρα νά λέμε, *έγώ* καί νά εννοούμε τόν κόσμο, είναι όσο άφελές γίνεται καμιά φορά τό πέραςμα του *έγώ* στό *έμεις*.

Είμαι άνθρωπος στών άλλων μόνο τή φαντασία, είπε κι ο Καρυωτάκης, πολύ πριν γίνει γνωστός ο ύπαρξισμός.

Σήμερα μέ τίς τελειοποιήσεις στό χώρο τής τεχνικής, θεωρίες λίγο παρακινδυνευμένες όπως του Λακάν, πού σās είπα, μέ τό τενεκεδένιο κουτί καί τό μάτι, τείνουν νά θολώσουν αντί νά ξεκαθαρίσουν τά νερά. Γιατί τό *έχουν καί τ'άψυχα ψυχή* του Πορφύρα, ως ένα σημείο μόνο μπορεί νά γίνει νοητό.

Ο Μάρξ κι ο Φρόντ δέν παντρέφτηκαν σ' ένα προξενιό τής βίας. Άπλως συναντήθηκαν από τήν αντίθετη μεριά του δρόμου ο καθένας *έρχόμενος*.

Τό πρόβλημα λοιπόν τής αφήγησης, «ποιός βλέπει αυτά πού περιγράφει», είναι συνειδησιακό πρόβλημα πού μόνο ένας μπορεί νά τό ξεπεράσει: ο ποιητής πού καταργεί τή σχέση του υποκειμένου καί του αντικειμένου καί γίνεται κοσμικό *έγώ*, διαστημικό. Κι αν είναι καλός μās πείθει. Άν *όχι*, τότε δέν μās άπασχολεί.

Στό χώρο τής πεζογραφίας πού μέ άπασχολεί μένουμε ακόμα δέσμιοι τής σχέσης ματιού καί ειδωμένου.

Κ' *έγώ* προσπάθησα, μέ 35 βιβλία πού *έχω* εκδώσει μέσα σέ 25 χρόνια θητείας στά γράμματα, νά μήν κουραστῶ νά ψάχνω ποιά είναι τά πρόσωπα πού κρύβονται πίσω από τίς μάσκες.

Βασίλης Βασιλικός